

КОМПЕТЕНЦІЇ БІЗНЕС-АНАЛІТИКА: ПОТРЕБИ ПРАКТИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ОСВІТИ

В статті розглянуто проблеми формування адекватного сучасним умовам методологічного підґрунтя бізнес-аналітики на підприємстві. Відповідно до мети та змісту цієї діяльності запропоновано авторське бачення підходу до формування комплексу професійних компетенцій бізнес-аналітика як продукту економічної освіти

КЛЮЧОВІ СЛОВА: бізнес-аналітика, аналітична діяльність, техніко-економічний аналіз, компетенції, аналітичні завдання.

Економіка дійшла до такої межі, коли ринкова турбулентність починає переважати над здатністю управлінців сприймати ринкові сигнали, оцінювати загрози та уникати втрат. Водночас зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах вітчизняного підприємства відбуваються неузгоджено, з різною динамікою, що посилює загальну когнітивну недостатність бізнесу. Складність системного аналізу ситуацій пояснюється, передовсім, порівняно невеликим досвідом його використання у фахівців вітчизняних підприємств, а також відсутністю належного методичного та інструментального забезпечення цього процесу. Традиційна система комплексного техніко-економічного аналізу, яка сформувалась в умовах централізовано-директивної моделі управління та здебільшого продовжує використовуватися у теперішньому ринковому форматі бізнес-відносин, потребує суттєвих удосконалень як методологічного характеру, так і суто організаційного, які, між іншим, стосуються переосмислення порядку здійснення аналітичної діяльності та змісту відповідних компетенцій фахівців бізнес-аналітиків на підприємстві. Вона має трансформуватися у систему бізнес-аналізу, що задовольняла б потреби всякої економічної організації, незалежно від її галузевої приналежності.

Незважаючи на накопичений потужний потенціал методичного та інформаційного забезпечення традиційного техніко-економічного аналізу, який доволі інтенсивно розвивався останнім часом в Україні та в близькому зарубіжжі, нині відсутні масштабні розвідки стосовно системного розв'язання вказаної проблеми. Слід зазначити, що мають місце фрагментарні поліпшення. Так, істотно удосконалені методи аналізу основних економічних показників діяльності підприємства з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, характерні для ринкової економіки; дістали подальшого розвитку теоретичні основи аналізу господарської діяльності як комплексу узагальнених знань про предмет, метод, задачі, моделі, порядок здійснення економічного аналізу на підприємствах; інноваційними математичними доробками збагачено інструментарій економічного аналізу; виокремилися предметні галузі «аналітика» та «економічна діагностика» [1–6]. Однак, на нашу думку, залишається не розв'язаною системна проблема аналітики на підприємстві, яку в загальному вигляді можна визначити як цілеспрямовану діяльність щодо створення аналітичного представлення економічного стану підприємства.

Зазвичай спеціалізованим об'єктом діяльності аналітиків підприємства визнається виявлення впливу детермінованих чинників, кількісна оцінка результатів діяльності, пошук резервів підвищення ефективності використання ресурсів тощо. Поширене, на думку експертів компанії SAS (виробника відомих програмних продуктів з біз-

нес-аналітики), в сучасній управлінській практиці визначення бізнес-аналітики зводить її до комплексу методів та інструментів для побудови інформаційних звітів про поточний стан компанії [7]. Такого розуміння, з нашої точки зору, недостатньо для уявлення загальної картини економічного життя, для розпізнавання та ідентифікації симптомів проблем, для аналізу проблемних ситуацій та пошуку оптимальних управлінських рішень. Нова соціально-економічна реальність вимагає нового знання про підприємство, його бізнес-середовище, про можливі наслідки впливу ще не проявлених чинників екзо- та ендогенного характеру.

Метою нашої статті є формування уявлення про предметне поле бізнес-аналітики як функціональної діяльності економіста підприємства та авторське узагальнення змісту відповідних професійних компетенцій.

Складність «схоплення» змін, які динамічно відбуваються на підприємстві та в його бізнес-оточенні, пов'язана передовсім з дефіцитом інструментів їх ідентифікації. Нині аналітики мають справу з якісно новими процесами і явищами, але часто використовують для їх опису не тільки неадекватні засоби, але й застарілу мовну лексику. Можна стверджувати, що як би не розширювалися межі використання традиційного техніко-економічного аналізу, у яких би нових сферах не застосовувалися його прийоми, все ж теоретична його основа визнана застарілою. Аналітик, озброєний таким інструментарієм, здатен скоріше «приховати» реальність, ніж визначити й структурувати її.

Головною причиною ситуації, що склалася, ми вважаємо докорінну зміну наукового уявлення про природу підприємства. Теоретичні та емпіричні розвідки у різних країнах світу поставили під сумнів подальшу ефективність неокласичної теорії. Однією з сучасних концепцій, яка, як відомо, претендує на оновлення економічної науки, аналізує підприємство як економічну організацію, розглядаючи її як з точки зору здійснення бізнес-процесів, так і процесів пізнання. Відтак сучасне підприємство наділено власною логікою розвитку, а все те, що відбувається всередині нього, є визначальним для розуміння того, що відбувається зовні, за його межами. Пізнавальний підхід до пояснення економічних процесів дає можливості використання нестандартного економічного аналізу, міждисциплінарних та інтердисциплінарних прийомів.

Докорінно змінюється місце аналітика як фахівця, що обґрунтовує управлінські рішення. У сучасній теорії розробки управлінських рішень та бізнес-практиці такого спеціаліста називають системним аналітиком [8, с. 56]. Поняття системного аналітика трактується в широкому розумінні і включає працівників апарату управління, які готують рішення, спеціалістів інформаційно-аналітичних служб, економічних та інших підрозділів організацій. Системні аналітики покликані здійснювати інформаційну та аналітичну роботу по зменшенню невизначеності. Вони повинні володіти у повному обсязі сучасними методиками аналізу, на відміну від керівників, тобто осіб, які приймають рішення на основі наданих аналітиком рекомендацій, і яким достатньо мати загальне уявлення про використані методи і засоби.

За сучасних обставин фахівцю-аналітику недостатньо оволодіти комплексом знань, умінь і навичок щодо використання універсального аналітичного інструментарію для підготовки управлінських рішень. Аналітична діяльність стає нині дослідницькою, пошуковою, творчою. Вона полягає також у сприянні створенню нових знань про закономірності розвитку неспроявлених і неочевидних явищ економічного життя, про існування прихованих взаємозв'язків та особливості їх впливу на економічний порядок на підприємстві.

Для здійснення належного економічного аналізу на підприємстві слід внести докорінні зміни у його зміст, методи, методологію, інформаційну базу, організацію проведення. Такий інструмент управління, призначений для задоволення потреб самостійного суб'єкту, що займається підприємницькою діяльністю, незалежно від того, в якій сфері здійснюється бізнес (виробництво, торгівля, сервіс), пропонується назвати бізнес-аналізом [9].

Виокремлення бізнес-аналітики у спеціальну функціональну область діяльності та надання їй статусу провідної ланки у функціонуванні системи економічного

управління підприємством зумовлюють потребу відпрацювання особливого ставлення до змісту професійних компетенцій відповідних фахівців та організації їх застосування.

В цілому аналітичні компетенції економіста на підприємстві можуть бути затребувані в умовах специфічної постановки професійних завдань, пов'язаних з аналізом параметрів системного стану та порядку бізнес-відносин на підприємстві, а саме:

- встановлення зв'язку між закономірностями здійснення економічних процесів та організації бізнес-відносин, а також наслідків їх впливу на економічний порядок на підприємстві;
- обґрунтування управлінських рішень шляхом зниження рівня невизначеності економічних ситуацій та оцінки альтернатив розвитку підприємства;
- оперування аналітичною інформацією, зіставлення параметрів економічних процесів, виявлення змін й аналіз причин їх виникнення, діагностування підприємства і позиціонування його в бізнес-середовищі.

На думку фахівців, у справі формування місії професії бізнес-аналітика, її просування на ринку праці та змістовного розвитку, а також створення системи навчання й сертифікації аналітиків у компаніях, взяла на себе некомерційна професійна асоціація — Міжнародний інститут бізнес-аналізу [10]. Одним з основних напрямів діяльності цієї організації є розробка професійного стандарту з бізнес-аналітики ВАВОК. Головною ідеєю стандарту є збір та формалізація у добре структурованому документі, на базі єдиної термінології, існуючих знань щодо професійної діяльності бізнес-аналітиків та певних кваліфікаційних вимог, що необхідні для ефективного вирішення аналітичних завдань різних рівнів складності. Спираючись на зміст діяльності бізнес-аналітиків на сучасному підприємстві та беручи до уваги характер вирішуваних ними аналітичних завдань, нами запропоновано визначення професійних компетенцій даного фахівця відповідно до трьох класів складності [11].

Таблиця 1

КЛАСИ ПРОФЕСІЙНИХ ЗАВДАНЬ ТА КОМПЕТЕНЦІЙ БІЗНЕС-АНАЛІТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Класи професійних завдань	Компетенції бізнес-аналітика
1. Техніко-економічні розрахунки параметрів функціонування підприємства	1.1. Збирання, обробка, систематизація та узагальнення інформації про діяльність підприємства та його бізнес-середовище. 1.2. Виконання розрахунків аналітичних показників економічних процесів, результатів діяльності підприємства та альтернатив розвитку. 1.3. Первинні зіставлення параметрів економічних процесів у часі та просторі, виявлення відхилень і змін у стані підприємства. 1.4. Кількісна оцінка впливу ключових чинників на порядок бізнес-відносин підприємства за формалізованими інформаційними системами та технологіями обробки економічної інформації
2. Розроблення управлінських рішень	2.1. Виявлення, систематизація стратегічних цілей діяльності підприємства та оцінка їхнього досягнення. 2.2. Оцінка альтернатив розвитку підприємства. 2.3. Виявлення проблем діяльності підприємства; ідентифікація, тенденцій системних змін на підприємстві і в його бізнес-середовищі. 2.4. Аналіз проектів та наслідків їхнього впровадження
3. Створення нових знань з економіки підприємства	3.1. Структуризація управлінських ситуацій, встановлення прихованих зв'язків між економічними явищами і процесами. 3.2. Постановка аналітичних задач на підприємстві. 3.3. Оцінка ризиків, аналіз економічної безпеки підприємства. 3.4. Сприяння створенню нових знань про неспроявленні чинники екзо- та ендогенного характеру та їхній вплив на економічний порядок на підприємстві

Методологічною основою визначення класів професійних завдань є державна класифікація видів економічної діяльності (ДК 009:2005) і державна класифікація професій (ДК 003:2005). Для конкретної спеціальності класи професійних завдань конкретизуються в освітньо-кваліфікаційній характеристиці магістра [СВО МОН, 2004]. Змістове наповнення професійних завдань має враховувати також сучасні

тенденції в економіці та управлінні підприємством, науково-технічні та соціокультурні зміни в суспільстві, загальноцивілізаційні трансформації.

Фахівець з бізнес-аналітики повинен володіти певними компетенціями для забезпечення виконання аналітичної функції професіонала і керівника. Наше уявлення про компетенції бізнес-аналітика, що відповідні трьом класам складності, сформульовані в термінах україномовної економічної науки та освіти, подані в табл. 1 [11].

Зрештою, подальший розвиток професії бізнес-аналітика вноситиме відповідні корективи до освітнього трактування комплексу компетенцій, що відповідають кваліфікації даного фахівця. Однак вже сьогодні очевидно, що затребуваними в компаніях будуть фахівці синтетичних знань, здатних не лише до роботи з аналітичним програмним забезпеченням, але й до управлінського усвідомлення змісту, мети та різноманітності прояву аналітичної діяльності на підприємстві.

Література

1. Мних С. В., Буряк П. Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. — Львів: Світ, 1998ю — 208 с.
2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 4-е издание, перераб. и доп. — Минск: Новое знание, 1999. — 688 с.
3. Ковалев В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности: 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 512 с.
4. Курносов Ю. В. Аналітика: методологія, технологія і організація інформаційно-аналітичної роботи / Ю. В. Курносов, П. Ю. Конотопов. — М.: РУСАКИ, 2004. — 512 с.
5. Павленко А. Ф. та ін. Основи регіональної діагностики. — К.: ВГЛ «Обрії», 2003. — 70 с.
6. Євдокимова Н. М., Кірієнко А. В. Економічна діагностика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. — К.: КНЕУ, 2003. — 110 с.
7. Офіційний сайт компанії SAS/
<http://www.sas.com/offices/europe/russia/software/EIP/reporting.html>
8. Голубков Е.П. Технология принятия управленческих решений / Е. П. Голубков. — М.: Дело и Сервис, 2005. — 544 с.
9. Горшкова Л. А. Анализ организации управления: Аналитический инструментарий. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 208 с.
10. Дубова Н. Роль бизнес-аналитика на современном предприятии / <http://www.osp.ru/2008/08>
11. Магістерська програма «Стратегічний менеджмент»: Навчально-методичний комплекс. Кол авт. під кер. А. П. Наливайка. — К.: КНЕУ, 2008. — 385 с.

Стаття надійшла до редакції 22.10.2009 р.

УДК 378.147.3:330

І. О. Крюкова, канд. екон. наук, доц.,
кафедра політичної економії факультету
управління та маркетингу
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕ ЗАДЛЯ ФАЙНОГО СЛІВЦЯ, А СПРАВИ ГАРНОГО ВІНЦЯ

Стаття присвячена пошуку шляхів вдосконалення навчального процесу в цілому та викладання дисципліни «основи економічної науки» зокрема. Запропоновані загальні педагогічні принципи, дотримання яких сприятиме реалізації Болонської вимоги щодо розбудови взаємин між викладачем та студентом за моделлю суб'єкт — суб'єкт. Розставлені актуальні для сучасної фундаментальної економічної освіти наукові, методологічні та творчі акценти. Інноваційні потреби викладання дисципліни «основи економічної науки» образно втілені у методичному прийомі казкової алегорії.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: педагогічні принципи, основи економічної науки, інформаційний розвиток суспільства, цивілізаційна парадигма економічного розвитку, інституціоналізм, природний капітал, казкова алегорія.